

ХУДОЖНЯ РЕЦЕПЦІЯ ВІЙНИ В УКРАЇНІ У ФРАНЦУЗЬКОМУ РОМАНІ (НА МАТЕРІАЛІ ТВОРУ МАРКА ЛЕВІ «СИМФОНІЯ МОНСТРІВ»)

ARTISTIC RECEPTION OF THE WAR IN UKRAINE IN THE FRENCH NOVEL (BASED ON THE SYMPHONY OF MONSTERS BY MARC LEVY)

Чуб В.П.,

orcid.org/0000-0002-2822-1046

кандидат філологічних наук,

доцент кафедри романо-германської філології

Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна

Яценко І.М.,

orcid.org/0009-0002-1444-1934

старший викладач кафедри романо-германської філології

Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна

У статті досліджено художню рецепцію війни в Україні у французькому романі Марка Леві «Симфонія монстрів». Твір розглянуто як приклад літературного осмислення сучасної російсько-української війни та її гуманітарних наслідків. Акцентовано увагу на символічному та художньому осмисленні таких важливих тем, як викрадення українських дітей, знищення культурної спадщини, насильницька асиміляція. Дослідження розкриває персоналізований підхід до зображення трагедії війни через історію головного героя роману – дев'ятирічного хлопчика, чий образ стає метафорою беззахисності та одночасно сили духу українського народу.

Проаналізовано хронотоп роману, що базується на реальних подіях та локасах, зокрема українських міст і сел, які страждають від наслідків війни. Символічні образи, пов'язані з культурою та побутом українців, виступають як основа національного образу. Виявлено, що роман «Симфонія монстрів» поєднує художню вигадку з документальними фактами, створюючи емоційно насичену репрезентацію сучасної війни. Літературний дискурс у творі слугує тлом для осмислення війни не лише як військового конфлікту, а як глобальної загрози, що торкається гуманістичних цінностей.

Результати дослідження свідчать про еволюцію сприйняття українського образу в європейському літературному просторі. В українському гетерообразі підкреслено такі риси, як сміливість, винахідливість, відданість традиціям і боротьба за свободу. У той же час, роман демонструє дихотомію між образом України як гуманістичної сили та образом агресора, який уособлює антигуманність. Дійдено висновку, що роман Леві є важливим інструментом для адекватного висвітлення російсько-української війни – він виконує роль як інформування про події війни, так і популяризації української ідеї, ідентичності.

Ключові слова: французький роман, Марк Леві, Симфонія монстрів, мотив війни, український гетерообраз, російсько-українська війна.

The article examines the artistic reception of the war in Ukraine in the French novel *The Symphony of Monsters* by Marc Levy. The work is considered as an example of literary perception of the ongoing Russian-Ukrainian war and its humanitarian consequences. Attention is focused on the symbolic and artistic understanding of such important topics as the abduction of Ukrainian children, the destruction of cultural heritage, forced assimilation. The study reveals a personalised approach to depicting the tragedy of war through the story of the novel's protagonist, a nine-year-old boy whose image becomes a metaphor for the defencelessness and, at the same time, the strength of the Ukrainian people's spirit.

The article analyses the novel's chronotope, which is based on real events and locations, in particular, Ukrainian cities and villages suffering from the consequences of the war. Symbolic images associated with the culture and life of Ukrainians serve as the basis for the formation of the national image in the eyes of the French reader. It has been found that the novel *The Symphony of Monsters* combines fiction with documentary facts, creating an emotionally rich representation of the modern war. The literary discourse in the work serves as a background for understanding war not only as a military conflict, but also as a global threat that affects humanistic values.

The results of the study show the evolution of the perception of the Ukrainian image in the European literary space. The Ukrainian hetero-image emphasises such traits as courage, ingenuity, devotion to traditions and the struggle for freedom. At the same time, the novel demonstrates the dichotomy between the image of Ukraine as a humanistic force and the image of the aggressor, which embodies inhumanity. It is concluded that Levy's novel is an important tool for forming an adequate understanding of the Russian-Ukrainian war among the European audience – it serves to inform about the events of the war and to promote the Ukrainian idea and identity.

Key words: French novel, Marc Levy, *The Symphony of Monsters*, motif of war, Ukrainian hetero-image, Russo-Ukrainian war.

Постановка проблеми. Війна як літературна тема завжди посідала центральне місце у світовій культурі: «Це історичні зміни, тектонічного характеру. Саме такі зміни визначають

долі народів, усі інші, для опису яких існують політологи – з революціями й перекроюваннями політичних мап включно, – є похідними од цих, екзистенційних: тих, що відбуваються в масовій

свідомості. Хоча якраз їх найважче відстежити, соціологія не знає таких механізмів. Єдиним придатним інструментом для їх фіксації й далі лишається література» [2, с. 20]. Російсько-українська війна, що почалася у 2014 році і загострилася з повномасштабним вторгненням 2022-го, викликала нову хвилю рефлексії у європейських літературах, зокрема стала центральною темою роману «Симфонія монстрів», в якому французький письменник Марк Леві створив глибокий художній портрет гуманітарної трагедії в Україні, акцентуючи увагу на викраденні дітей і руйнуванні національної ідентичності.

Актуальність аналізу обраного твору витікає з його гострої проблематики та суголосності подіям сьогодення, що мають вплив на майбутнє всього європейського суспільства. Дослідження форм репрезентації російсько-української війни у М. Леві є важливим для простеження змін українського гетерообразу у французькій літературі в контексті актуальних подій, відстеження взаємозв'язку літературного образу України сьогодення та суспільної рефлексії щодо української проблематики у Франції.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. З огляду на події в Україні та світі воєнна тематика перебуває у фокусі досліджень вітчизняних філологів, які зосереджуються в першу чергу на аналізі війн XX століття та сучасної української воєнної літератури, свідченням чому є збірки матеріалів конференцій [1] і тематичні дослідження О. Пухонської [5], Т. Трофименко [11], О. Шелюх [8], І. Літвінової [3] тощо. У цьому контексті залишається поза увагою літературознавців низка творів європейських письменників, які прямо чи опосередковано зачіпають тему російсько-української війни і мають відмінну роль від аналогічних творів української літератури, будучи продуктом європейського сприйняття подій. Пояснити це можна і складністю самого предмета та об'єкта дослідження, і свіжістю матеріалу (так, роман «Симфонія видано» у 2023 році, український переклад – у 2024). Утім висновки подібних розвідок важливі для аналізу українського гетерообразу (який частково віддзеркалюється, а частково й формується літературним дискурсом), відстеження візії та суспільної реакції на війну в Україні, що є одним із елементів боротьби з російською агресією.

Постановка завдання. Мета статті – проаналізувати художні засоби, тематику й проблематику роману М. Леві «Симфонія монстрів» через призму сучасних філологічних досліджень, висвітлити символіку, закладену автором, і соціо-

культурну значущість та вплив на рецепцію війни в Україні у французькому літературному дискурсі. У ході дослідження проаналізовано форми й інструменти репрезентації війни як національної та персональної трагедії; виявлено художні засоби для посилення емоційного впливу твору на читача; простежено специфіку репрезентації національних образів українців та українських реалій, визначено роль роману у формуванні бачення російсько-української війни у художньому дискурсі Франції. Більш широкою метою вважаємо осмислення ролі дослідженого роману в оновленні стереотипної візії України, що є нарядом урівноваження пропагандистських дискурсів і розповсюдження адекватного бачення подій цієї війни.

Виклад основного матеріалу. Сучасна література є «ангажованою», бо, за Ж.-П. Сартром, письменники не можуть оминати виклики часу і суспільну проблематику, твори стають полем їхньої взаємодії з читачем: «Писати – це водночас і відкривати світ, і щедро перекидати цей його тягар на плечі читачеві» [10, с. 67] (тут і далі переклад з французької наш). Саме тому французький літературний дискурс XX століття активно зреагував на Першу світову («Велику») війну (А. Барбюс, Г. Аполлінер, Л.-Ф. Селін); і дотепер не зупиняється рефлексія щодо Другої світової (починаючи з С. де Бовуар, А. Камю, Веркора і продовжуючи сучасним романом Дж. Літелла), подекуди набуваючи фантазмагоричних або провізійних форм як-то в А. Володіна: «Здавалося, що мирне існування забезпечене, але ситуація у світі погіршилася, і в регіоні, як і скрізь, відчувалися її наслідки. Ворог, якого вважали переможеним назавжди, відновив свої сили, з'явився звідусіль, і вже перетворився на все більше руйнівний циклон. Другий Радянський Союз мчав до розпаду. Війни, які колись дрімали, знову спалахували неконтрольовано» [12]. У XXI столітті завдання осмислення, переживання травми та зберігання пам'яті війни в контексті збройної агресії Росії в Україні підсилюється ще й потребою висвітлення війни як актуальності, загрози, перед якою вкотре опиняється європейське суспільство. Першими до завдання її літературної інтерпретації долучилися українські літератори – так вони «дають можливість розібратися в подіях сьогодення, пробуджують національну свідомість і патріотизм» [8, с. 812], ба більше – завдяки перекладам ще й інформують світову спільноту про події «від очевидців». Так, у літературному дискурсі Франції тема російсько-української війни стала домінантною в пере-

кладених українських романах, чисельність яких не є вражаючою, утім зростаючою, зокрема А.. Куркова (відзначені французькими преміями «Сірі бджоли» 2022 р., «Наша щоденна війна» 2025 р.), О. Забужко, Ю. Андруховича, С. Жадана тощо. «Інвентаризацію» таких перекладів провів Д. Чистяк, констатуючи «епізодичність» представлення української літератури у Франції та акцентуючи потребу «*вироблення чіткої державної стратегії з популяризації української художньої (...) літератури – для формування адекватного представлення культурної семіосфери України за кордоном*» [6, с. 221]. Окрему увагу як читачів, так і критиків привертає літературна рецепція війни в Україні з боку французьких письменників, як-то Дж. Літтел, Б. Віткін, А. Ле Гран, що традиційно виокремлюються своєю заангажованістю та схильністю до філософської рефлексії, але лише після 2014 року звернули увагу саме на українське питання й зробили перші кроки на шляху до коригувати не завжди вивірених акцентів у трактуванні російсько-українського «конфлікту».

У цьому контексті виокремлюється роман французького «виробника бестселерів» М. Леві «Симфонія монстрів» (2023 р.), що вийшов у «Серії 9», присвяченій низці корупційних, антигуманних подій глобального масштабу, однією з яких письменник вбачає війну в Україні. Життєпис автора частково пояснює заангажованість темою – його батько врятувався із потягу, що віз його до концтабору Дахау та був учасником Руху Опору, а сам він із 18 років працював у Червоному Христі та останнім часом неодноразово відвідував Україну і озвучував свою мету донести сутність жахів російсько-української війни західному суспільству. Роман набув розголосу ще до своєї публікації: написаний за реальними подіями в Україні, він адресований в першу чергу французькому читачеві, оскільки «*Не можливо закривати очі на те, що відбувається, шукати собі виправдання, як це було після Другої світової війни, безглуздо стверджуючи про необізнаність щодо того, що відбувалося. Усі мають знати, що вони роблять*» [9, с. 312]. Реалізуючи цю мету донести світові реальні форми вчинених воєнних злочинів, у тому числі причетним до їх виконання, М. Леві викладає у вільному доступі переклад роману російською; далі з'являються переклади іспанською, польською та українською.

«Симфонія монстрів» виконує не лише інформативну функцію розповсюдження жахливих фактів, а й зачіпає глибокі психологічні та культурні

аспекти, пов'язані з втратою ідентичності та національної пам'яті, розкриваючи тему війни через один із її найболючіших аспектів – насильницьке викрадення українських дітей та їхньої депортації до росії і спробі їхньої асиміляції в загарбницькій культурі. У такий спосіб увагу зміщено з популярних для висвітлення російсько-української війни геополітичних питань до національного, соціального, гуманітарного аспектів. Сюжет роману побудовано навколо історії викрадення дитини з окупованих територій з ганебною метою «*перевиховати маленьких українців, щоб зробити із них великих росіян*» [9, с. 102] як «*злочин геноциду*» проти української нації [9, с. 315]; у такий спосіб через історію однієї дитини висвітлено загальноукраїнську боротьбу за виживання у цій війні як нації, як культури.

Український образ у романі в першу чергу розкрито через образ головного героя, який поєднує дитячу беззахисність, страхи і водночас силу духу: це 9-річний німий хлопчик Валентин, якого російські військові насильно відправляють до так званих «таборів перевиховання» (або «фабрики майнкрутів» в українському перекладі твору). Тут дітей змушують забути їхнє минуле, перетворюють на «сировину» пекельної машини, змінюючи їм імена, позбавляючи можливості спілкування з родиною, стираючи пам'ять на нав'язуючи пропагандистські доктрини: «*Системна програма депортації українських дітей, розроблена Марією Львовою-Беловою, жінкою, близькою до Кремля. Кажуть, що сам Путін дав добро і виділив значні кошти*» [9, с. 78]. Фікціональність та збірність образу протагоніста контрастує з наявністю в романі реальних персонажів, причетних до описуваного злочину, а наприкінці твору є відсилка до офіційної реакції світової спільноти: «*Міжнародний кримінальний суд (МКС) видав міжнародний ордер на арешт російського президента Володимира Путіна і Марії Львової-Белової, Уповноваженої з прав дитини, за воєнний злочин “незаконної депортації” українських дітей*» [9, с. 379]. Таку експлікацію реальних фактів у романній формі підсилює низка інтертекстуальних мотивів, як-то спалення книг як аллюзія на знищення пам'яті, культури, яке у цій війні набуває ще більш агресивних масштабів: «*Українські письменники та поети зникли з полиць книгарень, їхні книги були спалені. Щоб стерти країну з мапи, потрібно знищити всі сліди її культури. Росіяни навіть розважаються тим, що бомбардують кладовища, де поховані видатні письменники, “розстріляні радянською владою”*. Їхні кістки – це доказ існування, якого

ті не потерплять. Якщо Росія виграє свою війну, багатьох інших спіткає така ж доля, разом з філософами, художниками і скульпторами, які, як і вони, скоїли злочин за те, що були вільними» [9, с. 80–81], у той час як Валентин навіть у таборі намагається відшукати «якусь бібліотеку, де були б інші книги, ніж ті, що видали (...) книги з давньої історії» [9, с. 92], а Вероніка приголомшена бібліотекою, що зберіг від бомбардувань Віталь, бо «бібліотека її міста стільки не має. Росіяни конфіскували дві третини. Українські поети та письменники зникли з полиць, їхні книги спалили» [9, с. 80]. Цей симбіоз художнього й документального підсилює емпатію читача, загострює чутливість до проблематики роману.

Реалістичність сюжету спирається й на використання у хронотопі українських локусів: ключові дії відбуваються в містечку Рикове Херсонської області (зараз окупована територія у 50 км від адмінмежі з Кримом), такий собі «знищений світ» [9, с. 115]. За його межами – воєнні (з елементами художньої гіперболізації) реалії життя на українських територіях: за замінованими полями Київ, що тривалий час потерпав від осади [9, с. 69], перетворений на руїни Житомир [9, с. 76], де нарешті почали ходити маршрутки [9, с. 85], звільнені зони [9, с. 106], де порівняно з окупованими «життя майже повернулося до нормального, хоч і з натяжкою. Ви ж його відчували, цей вітер свободи? Бо я так, навіть дуже» [9, с. 80]. Суголосними є й часові реperi роману, що з вражаючою абсурдністю війни поєднують жакливі воєнні й мирні реалії: обстріл торговельного центру в Кременчуці [9, с. 98], дитячого садочка в Мар'їнці [9, с. 19] у паралельний час із обговоренням реформи шкільного меню [9, с. 21]. На тлі пропагандистської доктрини, що «Україна ніколи не існувала» [9, с. 314] навіть фікціонізований український часопростір виглядає більш «гуманно», ніж сяюча москва: «величезна і крихітна, з її вогнями, що тягнулися на кілометри. Все виблискувало» [9, с. 293], все так само оманливе як у «Тисячі і одній ночі» [9, с. 295]. Підкреслені контрасти та протиріччя акцентують антилюдяність, неприродність цієї війни, яка репрезентована власно без образів смерті (присутній скоріш мотив страху смерті), переважають мотиви морального знування, викривлення правди, приниження, позбавлення можливості комфортного існування й понівечення людських долей.

У символіці роману привертає увагу використання дитячих образів як жертв війни, які очікувано могли б виявитися безсильними та безмовними перед насильством, але неочікувано виявляються спроможними на опір, бо мали «най-

цінніше, то не голос, а свобода; думаю, тепер більше людей це розуміють. А ті, хто нас завойовують, її ніколи не знали, тому й ненавидять нас так сильно» [9, с. 21]. Німота Валентина – метафора українського народу, який довгий час не мав голосу на міжнародній арені, а ще й мовчання, яке панує навколо трагедії викрадених дітей. Він довгі роки не говорив, і лише загроза знищення, позбавлення родини, дома, коренів змусили його проявити неочікувану хоробрість й винахідливість, врятуватися. Останнє слово роману – його перше «мама» [9, с. 376], у чому можна було б побачити символ відновлення голосу нації.

Образ «фабрики манкуртів», де дітей примусово виховують у російському дусі, відсилає до процесів насильницької русифікації, які вже мали місце в історії України. Ключовим топосом у зображенні російської агресії є цей табір, куди потрапляє хлопчик, де «перевиховують маленьких українців, щоб зробити із них великих росіян» [9, с. 102]. Такий акцент виводить на перший план перш для все для французького читача факт про насильницьке стирання української ідентичності як кінцевої мету цієї війни.

Ця національна самість репрезентована через цілий ряд образів і мотивів, перш для все традиційних для українського гетерообразу: елементи пейзажу як частину культурної спадщини (села, поля, Чонгар, Крим – усі зачеплені війною); образи жінки, родини як фундаментальної цінності (за воєнними реаліями в родині залишаються діти та жінки, що забирають собі дорослі/чоловічі функції); картини буденного мирного життя в ній (понівеченого, сповненого контрастів, де побут перетворюється на низку рятівних ритуалів, як-то вранішня кава або родинні вечори, що силомиць зберігаються поза усілякі обставини). В чисельні образи їжі та традиційних страв письменник вкладає метафору знищення нормального життя й ідею цього хиткого домашнього затишку як його базису, за який персонажі намагаються втриматися: перед тим, як взятися за пошуки Віталь годує Вероніку «жаркоєм», на яке та кидається, бо «не їла нічого настільки смачного з самого початку війни» [9, с. 80–82], а коли повертається додому і в покращеному настрої йде на кухню пити каву, то раптом бачить записку про зникнення доньки.

Врешті символічною є й назва роману – симфонія, як метафора гармонії, що виникає зі страждань та примусів, що в тексті знайшла відображення у сценах примусових співів українських дітей в російському таборі. І в цілому вся операція російської влади репрезентована як мелодія

смерті, в якій під умілим диригуванням агресора-монстра по нотах розкладені елементи знищення нації – викрадення дітей, паління книжок, позбавлення мови та нав'язування власної ідеології, навіть гімну, лицемірні заяви та викривлення правди, спотворення життя родин. Образ монстрів у романі присутній з першої до останньої сторінки, імпліцитно та експліцитно: від «Я зрозуміла, що з тобою щось трапилося, я знала, що монстри схопили тебе в свої лапи, і побігла чимдуж» [9, с. 14–15] до «Що нам відомо про цю монструозну жінку? (...) Її називають Кровава Мері» [9, с. 307] і «Надто пізно, відповідає Майя, Симфонія монстрів розпочалася. (...) Це слово “монстр” викликало в пам'яті Валентина образ доглядачки табору. Його погляд змінився, очі посвітлішали, і він схопив Майю за руку» [9, с. 359, 363].

У контексті війни в романі М. Леві нових імаготем набуває гетерообразобраз України та українців. За Д. Наливайком [4, с. 359, 363], імагологія аналізує, в який спосіб національні образи формуються в літературі, часто ґрунтуючись на стереотипах – і в «Симфонії монстрів» ми бачимо зсуви у такому стереотипному сприйнятті, підбурені гостротою ситуації та потребою переосмислення українського гетерообразу в сучасних умовах війни (детальніше про історію рецепції українського етнообразу у французькій літературі [7]). Низка традиційних мотивів, асоційованих з Україною як-то землеробство, пісенність, міфологізовані образи «духовності» та «волелюбності» разом з імаготемами Чорнобиля, пострадянської відбудови, корупції поступаються дещо ідеалізованій репрезентації українців як сміливих, відчайдушних людей, що в умовах війни, окупації, руйнування життів, національної боротьби зберігають гідність, людяність і жагу до свободи. Цей узагальнений образ створений письменником із низки окремих персонажів, кожен із яких несе ключову рису, отже в романі можемо виокремити кілька ключових аспектів, що формують новий етнообраз українців:

– сміливість і героїзм: незламність у боротьбі за свободу, починаючи з Валентина, який попри свій вік і німоту, рятує інших дітей, відстоює свою позицію, «набирає в легені повітря, щоб набратися сміливості зустрітися з тим, що на нього чекає» [9, с. 268], навіть коли «відчуває, що ноги підкошуються» [9, с. 354] непритомнісі від жаху [407];

– людяність і солідарність: взаємопідтримка на шляху до спільної мети, коли Ліля, сестра Валентина, ризикує життям, аби врятувати брата;

так само незупинна в рятуванні дітей їхня мати, або навіть кухарка в школі – до допомоги олучаються навіть сторонні люди: «Марко бере ініціативу на себе, пояснюючи ситуацію, посилаючись на місцеву солідарність, необхідність взаємодопомоги і, звичайно ж, їхню безмежну вдячність» [9, с. 284];

– розум і винахідливість: обізнаність у сучасних технологіях, прикладом чому є Віталь, який не може рухатися і допомагати фізично, але в лавах ІТ-армії бореться проти російської пропаганди та допомагає в організації порятунку депортованих дітей; маленький Валентин виявляє неабияке розуміння автомобільних двигунів чи то класичної архітектури;

– оптимізм та віра в перемогу: неприйняття поразки навіть у крайніх ситуаціях, бо «Недоречно все бачити в чорному кольорі» [9, с. 145], навіть коли ти «мрійник, що живе в кошмарі» [9, с. 183], бо попереду «Коли країну буде повністю звільнено, (...) я покажу тобі, який чарівний Крим» [9, с. 288].

У романі підкреслено, як війна «виявляє ту людяність, про яку ми, здавалося, забули» [9, с. 58], бо «Чи знайомий тобі хтось, хто не змінився після 24 лютого?» [9, с. 85] – відповідно еволюціонував і літературний гетерообраз українців у французькому романі: ознаки екзотичності, чужості поступилися емпатично забарвленим мотивам національної єдності, відданості європейським цінностям, що свідчить про оновлення візії нашого суспільства європейцями. У романі не підкреслені відмінності між українською та західноєвропейською культурою; а історія Майї (французького етнообразу в романі, що фігурував в інших романах «Серії 9»), яка відіграє ключову роль у визволенні Валентина, виводить мотив співпраці та взаєморозуміння: вона «захоплюється його силою характеру та винахідливістю, які допомогли йому в цій божевільній подорожі» [9, с. 343], знайомлячись з його історією, визнає, що «рідко читала щось, що викликало б у неї більшу огиду» [9, с. 351], це «переходить всі межі жаху» [9, с. 357]. Її приналежність до міжнародної групи, метою якої є «Врятуй одну дитину – і ти врятуєш людство» [9, с. 329] підкреслює, що війна в Україні не є внутрішньою проблемою, а зачіпає глобальні інтереси.

Протиставлений образу українців інший національний образ – росіян, «Хижаків тьма, росіяни та вагнерівці, що патрулюють всюди» [9, с. 200]. Підкреслено це навіть на рівні культурних, побутових відмінностей: якщо Лілю повертає до життя «пекуча кава» [9, с. 119] (далі вона згадує бабу-

сині паски і йде за гуманітарною допомогою), то в Москві у кав'ярні традиційно замовляють чай [9, с. 332], хоча в цьому повному розкішної їжі світі, голодному Валентину більше задоволення приносять не тістечки від Анатолія, а розмови з випадковою подругою по нещастю. Ця дихотомія розкривається в репліках героїв, деталях побуту та описі місць: українські села зігріті людяністю навіть у трагедії, тоді як розкіш Москви виглядає порожньою: все тут нове для Валентина: літак, розкішні авто, ліфт із дзеркалами – але *«його будинок у Риково має більше душі, ніж цей крижаний палац, чи то з напівдорогоцінного каменю, чи то ні»* [9, с. 294]. Відмінне світобачення віддзеркалене навіть у словах на позначення всього, що відбувається *«– Спеціальна операція? вибухає Вероніка. Це війна, яку ви ведете проти нас! – За цю оманливу назву світить вісім років ув'язнення! Ми ні з ким не воюємо, ми звільняємо Україну!» – обурюється офіцер. – А що у вас, якщо сказати дощ, коли він йде, теж потрапиш до в'язниці? А грозу ви називаєте мжичкою чи мрячкою?»* [9, с. 43–44]. А ключовим мотивом є викривлена правда, переінакшення національної, так само як особистих історій дітей, *«сиріт, покинутих батьками»* [9, с. 304] нагородити *«особливою увагою»* [9, с. 304], *«освітою та любов'ю, яких вони були позбавлені в Україні. А завтра їх буде ще більше, на їхній новій батьківщині, від Криму до Сибіру, бо ми їх усіх врятуємо»* [9, с. 305], коли насправді *«Сотні дітей були захоплені в підвалах Маріуполя, в дитячих будинках і школах в сепаратистських регіонах, в підвалах розбомблених будівель або вулицями. Та молода дівчина, про яку я вам розповідав, яку «Кривава Мері» вигулює, як собаку на прив'язі, була однією з них. Росіяни змушують їх вірити, що батьки покинули їх, що вони більше не потрібні. Вони використовують цих дітей для поширення своєї ідеології. Більше того, вони продають їх і платять сім'ям, які їх беруть, не розглядаючи їхні батьківські навички. Що ще потрібно знати?»* [9, с. 328–329]. Роман повний подібних прикладів інакшості гетеробразів росіян і українців, де саме останні асоціюються з європейськими та гуманними цінностями.

Відтак, війна стає тлом та тригером оновлення літературної репрезентації України, а отже й нашого національного образу у французькому суспільстві в цілому. Оскільки «Симфонія монстрів» є одним із перших європейських літера-

турних творів, що осмислює українську трагедію в контексті російської агресії, то маємо сміливість припустити, що подібні оновлення свідчать про вектор змін у баченні французами війни в Україні або ж ці зміни прогресивно відбудуться, слідує тезі Д. Наливайка, що саме *«Через літературу суспільство пізнає істину, яка може бути прихована у медіапросторі»* [4, с. 34]. Важливо, що «Симфонія монстрів» не лише розповідає про війну в Україні, викриваючи жорстокість й огидність країни-агресора і її можновладців та армії, а виводить на перший план гідність, сміливість, відданість родинним та гуманним цінностям українців і врешті формує емоційний зв'язок між європейськими читачами та жертвами війни.

Висновки. Роман М. Леві «Симфонія монстрів» є перш за все важливим літературним свідченням трагічних подій російсько-української війни, пов'язаних із викраденням українських дітей та їхньою насильницькою асиміляцією. Через використання багатой образності та символіки, емоційних описів і глибоких персонажів, автор доносить до французької (а слідом за перекладами – більш широкої європейської) аудиторії трагізм ситуації в Україні. Поєднання елементів соціальної драми, документалістики та художнього вимислу сприяє осмисленню описаних подій і реалізації кількох важливих функцій. З одного боку, роман висвітлює тему війни, акцентує її болючі антигуманні аспекти, вплив на долі окремих людей та нації в цілому. З іншого боку, він не тільки провокує, а й демонструє еволюційні процеси у баченні України та українців у французькому культурному дискурсі. Висвітлення російсько-української війни як національного конфлікту у «екзотичних чужинців», асоційованих із Чорнобилем чи пострадянською бідністю, замінюється на глибоке осмислення цієї війни як трагедії, що безпосередньо стосується європейців і є посяганням на зрозумілі їм цінності – гуманність, національна ідентичність, право на життя та самовизначення. Присутній у романі мотив спільних зусиль резонує із суспільними дискусіями на цю тему в публічному дискурсі Франції та Європи і спонукає до роздумів про колективну моральну відповідальність. Отже, соціальна й ідеологічна роль проаналізованого роману М. Леві полягає у формуванні адекватного європейського бачення подій в Україні. Перспективним вбачаємо порівняльний аналіз інших європейських творів, присвячених подіям в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Війна і література. Збірник праць Міжнародної наукової конференції 27–28 квітня 2023 року. Черкаси, 2023. 302 с.
2. Забужко О. Найдовша подорож. Київ, 2022. 168 с.
3. Літвінова І. М., Репрезентація образу війни в сучасній українській поезії (на матеріалі текстів за березень-травень 2022 року). *Мовознавчий вісник*, 2022, вип. 33, с. 103–110. DOI: 10.31651/2226-4388-2022-33-103-110 <https://doi.org/10.31651/2226-4388-2022-33-103-110>
4. Наливайко Д. С. Літературознавча імагологія: предмет і стратегії. *Теорія літератури й компаративістика*: статті-розвідки. Київ, 2006. С. 91–103.
5. Пухонська О. Літературна рецепція посттоталітарних воєн: український та балканський контексти. *Studia Ukrainica Posnaniensia*, vol. IX/1: 2021, pp. 165–176. ISSN 2300-4754. DOI: 10.14746/sup.2021.9.1.14
6. Чистяк Д. Українська література у франкомовних країнах у діяхронічному аспекті: проблеми і перспективи. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія : Філологія. Журналістика*. 2021. Т. 32(71), № 5(1). С. 214–222. DOI: <https://doi.org/10.32838/2710-4656/2021.5-1/37>
7. Чуб В. П., Яценко І. М. Художні репрезентації України та українців у французькій літературі: еволюція етнообразу від Гюго до Леві. *Сучасні дослідження з іноземної філології*. No 1 (25), 2024. С. 323–334. DOI: <https://doi.org/10.32782/2617-3921.2024.25.323-336>
8. Шелюх О. М. Особливості сучасної літератури про російсько-українську війну. *Baltija Publishing*. 2023. С. 812–817. DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-223-4-100>
9. Levy M. *La symphonie des monstres*. Paris, 2023. 400 p.
10. Sartre J.-P. *Qu'est-ce que la littérature ?* Paris, Gallimard, 1947. 308 p.
11. Trofymenko, T., 2023. Сучасна українська проза після 24 лютого 2022: рецензія війни *Studia Interkulturowe Europy Środkowo-Wschodniej*, vol. 16, pp. 97–113. DOI: <https://doi.org/https://doi.org/10.31338/2544-3143.si.2023-16.5>
12. Volodine A. *Terminus radieux*. Paris, 2014. 617 p.